

MARIOLA GRZEBYK

Uniwersytet Rzeszowski

STATYSTYCZNA OCENA ZRÓŻNICOWANIA POZIOMU ROZWOJUGMIN WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO W LATACH 2005-2014

Abstract: Statistical Assessment of Diversification of the Level of Development of Rural Communes in the Podkarpackie Voivodeship in the Period 2005-2014. The aim of the article is to determine the level of socio-economic development of rural communities in Podkarpackie Province in the years 2005-2014 with usage of synthetic index. Moreover, article aim is making the comparison between them in terms of mentioned development. Research has shown significant differences in achieved level of local development. Rural municipalities situated around the urban centers can be characterized with higher level of development. They posed local development centers for the neighbouring rural communities.

Keywords: Level of development, Podkarpackie Voivodeship, rural communes, zero unitarization metod.

Wprowadzenie

Rozwój poszczególnych jednostek terytorialnych, w tym szczebla lokalnego jest uwarunkowany wieloma czynnikami o różnym charakterze i sile oddziaływania. To powoduje, że zbadanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin należy do zadań trudnych i złożonych. Wiedza dotycząca osiągniętego poziomu rozwoju lokalnego przez gminy wiejskie woj. podkarpackiego jest niezbędna zarówno do oceny bieżącej sytuacji gminy, jak i prowadzenia działań w aspekcie planistycznym.

Celem opracowania jest określenie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin wiejskich woj. podkarpackiego w latach 2005-2014 z zastosowaniem opracowanego wskaźnika syntetycznego, jak również dokonanie ich porównania pod względem poziomu tego rozwoju (bez ustalania przyczyn tego stanu rzeczy).

1. Rozwój lokalny i jego pomiar

Zdefiniowanie rozwoju lokalnego nastęrcza duże trudności ze względu na różnorodność czynników, które go kształtują. Przykładem jednej z wielu definicji jest opracowana przez Broła [1998, s. 59]. Traktuje on *rozwój lokalny* jako zharmonizowane i systematyczne działanie społeczności lokalnej, władzy lokalnej i pozostałych podmiotów funkcjonujących w gminie zmierzające do kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowych gminy, tworzenia korzystnych warunków do lokalnej gospodarki oraz zapewnienia ładu przestrzennego i ekologicznego.

Z kolei Parysek [2001, s. 46] *rozwój lokalny* rozumie jako kategorię rozwoju społeczno-gospodarczego traktując go jako kompleksowe kształtowanie możliwie najlepszych warunków życia w lokalnym środowisku.

Niezależnie od podejścia, przez *rozwój lokalny* rozumie się kompleks ilościowych i jakościowych pozytywnych zmian zachodzących na danym terytorium, a odnoszących się do poziomu życia mieszkańców i funkcjonowania różnych podmiotów.

Celem działań społecznych i gospodarczych podejmowanych na poziomie lokalnym jest przede wszystkim wzrost dobrobytu oraz poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców. Realizuje się to przez rozwój budownictwa mieszkaniowego, dbałość o środowisko przyrodnicze, poprawę wyposażenia w elementy infrastruktury technicznej i społecznej, przyciąganie nowych inwestycji gospodarczych, aktywizowanie społeczne i ekonomiczne mieszkańców. Jeżeli zadania te realizowane są w sposób właściwy i konsekwentny, to ich efektem będzie prawdopodobnie awans gospodarczy jednostki terytorialnej [Bański, Czapiewski 2008].

W praktyce stosuje się różne miary określające poziom rozwoju lokalnego. Ich zastosowanie zależy od możliwości ich wykorzystania czy chociażby od stopnia dostępności danych statystycznych. Na poziomie poszczególnych gmin można dokonywać szczegółowych analiz jakościowych. Jednak, gdy potrzebna jest diagnoza różnicowań wewnątrzregionalnych, niezbędne jest wykorzystanie metod możliwych do zastosowania w przypadku wszystkich badanych jednostek opisanych za pomocą różnych cech. Tę wielowymiarowość można modelować za pomocą technik statystycznych. Statystyczne metody porównywania obiektów pozwalają na ich badanie z uwzględnieniem kilku cech jednocześnie, zwiększając tym samym efektywność prowadzonej analizy [Chrzanowska, Drejerska 2016, s. 59-62].

Jednymi z popularnych miar o dużym znaczeniu aplikacyjnym są metody bezwzorcowe. Polegają na operacji uśredniania wartości zmiennych unormowanych, pozwalając na opracowanie miar syntetycznych. Takie właśnie podejście zostało zastosowane w opracowaniu.

2. Metoda badawcza

Dobór zmiennych diagnostycznych należy do zadań ważnych i odpowiedzialnych, od których zależą uzyskane wyniki badań. W przypadku gmin wybór zmiennych był w znacznym stopniu uwarunkowany dostępnością danych statystycznych. Trudności w doborze dla wszystkich gmin jednorodnych parametrów opisujących poziom rozwoju społecznego i gospodarczego spowodował konieczność zastosowania cech świadczących tylko o niektórych jego aspektach. Dane wyjściowe wykorzystane w obliczeniach pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS, zostały zebrane dla każdego roku z okresu 2005-2014.

Przedmiotem klasyfikacji jest zbiór 108 gmin wiejskich zlokalizowanych w woj. podkarpackim. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego gmin został scharakteryzowany przez zmienne obrazujące trzy jego sfery: potencjał demograficzny i rynku pracy, potencjał gospodarczy oraz potencjał społeczno-techniczny. Do tych zmiennych należały:

I. Potencjał demograficzny i rynku pracy:

X1 – ludność na 1 km² (S)

X2 – ludność w wieku produkcyjnym w % do ogółu ludności (S)

X3 – wskaźnik obciążenia demograficznego (D)

X4 – przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców (S)

X5 – saldo migracji na 1 tys. ludności (S)

X6 – urodzenia żywe na 1 tys. ludności (S)

X7 – liczba pracujących na 1 tys. ludności (S)

X8 – udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) (D)

II. Potencjał gospodarczy:

X9 – liczba podmiotów gosp. na 10 tys. ludności (S)

X10 – liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1 tys. ludności (S)

X11 – dochody budżetowe na 1 mieszkańca w zł (S)

X12 – wydatki budżetowe na 1 mieszkańca w zł (S)

X13 – udział dochodów własnych danej gminy w dochodach całkowitych (w%) (S)

X14 – udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem (S)

X15 – udział dochodów z rolnictwa w dochodach ogółem na 1 mieszkańca w zł (S)

III. Potencjał społeczny i techniczny:

X16 – stopa ubóstwa (wyrażona w % – miarą tego czynnika jest liczba mieszkańców gminy otrzymujących pomoc za pośrednictwem gminnych służb pomocy społecznej) (D)

X17 – długość sieci kanalizacyjnej do długości sieci wodociągowej (S)

X18 – korzystający z kanalizacji w % do ogółu ludności (S)

X19 – korzystający z sieci wodociągowej w % do ogółu ludności (S)

X20 – korzystający z sieci gazowej w % do ogółu ludności (S)

X21 – liczba mieszkań na 1 tys. mieszkańców (S)

X22 – wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach (S)

X23 – dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym na 1 tys. dzieci w wieku 3-6 lat (S)

X24 – wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska na 1 mieszkańca gminy (S)

X25n – liczba uczniów w szkołach podstawowych na 1 tys. mieszkańców (S)

X26n – liczba uczniów na 1 komputer w szkołach podstawowych i gimnazjach (D) gdzie S oznacza stymulantę, a D destymulantę¹.

Zmienne wybrane jako diagnostyczne powinny charakteryzować się wysokim poziomem zróżnicowania oraz niskim poziomem skorelowania z pozostałymi zmiennymi [Stec 2011, s. 232-251]. Wstępna analiza danych empirycznych objęła eliminację zmiennych *quasi*-stałych. W tym celu dla każdej *j*-tej zmiennej i dla każdego roku obliczono współczynnik zmienności². Ze zbioru zmiennych eliminuje się cechy spełniające nierówność $V_j \leq V^*$, gdzie V^* oznacza wartość krytyczną współczynnika zmienności.

Następnie zbadano siłę związku pomiędzy zmiennymi, wykorzystując w tym celu współczynnik korelacji liniowej Pearsona, który przyjmuje wartości z przedziału $\langle -1; 1 \rangle$, przy czym: $r_{xy} = 0$ oznacza brak liniowej zależności pomiędzy cechami, $r_{xy} = 1$ oznacza dokładną dodatnią liniową zależność między cechami, zaś $r_{xy} = -1$ oznacza dokładną ujemną liniową zależność między cechami. Do redukcji zmiennych silnie skorelowanych zastosowano parametryczną metodę doboru zmiennych Hellwiga [Hellwig 1981, s. 56-57; Panek 2009, s. 21-22].

Podstawą określenia ostatecznego zestawu zmiennych diagnostycznych do oceny rozwoju lokalnego gmin była częstotliwość pojawiania się danej zmiennej centralnej lub izolowanej w latach 2005-2014 oraz wysoka wartość współczynnika zmienności dla *j*-tej zmiennej. W związku z tym wyeliminowano zmienne X2, X3, X21, które charakteryzowały się zmiennością poniżej wartości krytycznej współczynnika zmienności ($V^* = 0,10$), a ze względu na wysokie skorelowanie wykluczono zmienną X10.

Zmienne diagnostyczne mają zwykle różne miana oraz różne zakresy zmienności, co uniemożliwia wykonywanie na nich bezpośrednio operacji arytmetycznych, a tym samym ich porównywanie. Chcąc zatem doprowadzić cechy diagnostyczne do stanu porównywalności, a co za tym idzie – addytywności, należy dokonać transformacji ich wartości w ten sposób, by otrzymać wartości pozbawione mian oraz ujednoczone co do rzędu wielkości. W tym celu w pracy wykorzystano normalizację zmiennych przez unitaryzację zerowaną według wzorów:

¹ Jeśli o rozwoju świadczy duża wartość cechy (zmiennej) diagnozującej badane zjawisko, to cechę tę uznaje się za stymulantę (S) i odwrotnie, jeżeli na korzyść analizowanego zjawiska przemawia niewielka wartość zmiennej, to zmienna ta jest destymulantą (D).

² Współczynnik zmienności obliczono jako stosunek odchylenia standardowego zmiennej do jej średniej arytmetycznej.

dla stymulant:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_i \{x_{ij}\}}{R_j}$$

dla destymulant:

$$z_{ij} = \frac{\max_i \{x_{ij}\} - x_{ij}}{R_j}$$

z_{ij} – znormalizowana wartość j -tej cechy w i -tym obiekcie (w gminie),

x_{ij} – wartość j -cechy w i -tym obiekcie,

$\min \{x_{ij}\}$ – minimalna wartość j -cechy w i -tym obiekcie,

$\max \{x_{ij}\}$ – maksymalna wartość j -cechy w i -tym obiekcie,

R_j – rozstęp,

$R_j = \max_i x_{ij} - \min_i x_{ij}$.

Aby dokonać oceny przestrzennego zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego badanych gmin konieczne było skonstruowanie wskaźnika syntetycznego. Miarę syntetyczną obliczono jako średnią arytmetyczną znormalizowanych wartości zmiennych określających daną sferę rozwoju społeczno-gospodarczego gmin, tj. potencjał demograficzny i rynku pracy, potencjał gospodarczy oraz potencjał społeczny i techniczny:

$$MS_i = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m z_{ij}$$

gdzie:

MS_i – miara syntetyczna wyznaczona dla poszczególnych sfer rozwoju społeczno-gospodarczego gmin,

z_{ij} – znormalizowana wartość j -tej cechy w i -tym obiekcie.

Natomiast ogólna miara poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin jest średnią arytmetyczną z miar syntetycznych wyznaczonych dla poszczególnych sfer rozwoju społeczno-gospodarczego gmin. Badania przeprowadzono w sposób dynamiczny, wyznaczając wartości $\min \{x_{ij}\}$ oraz $\max \{x_{ij}\}$ dla całego okresu, tj. lat 2005-2014.

Przedstawienie poziomu rozwoju gmin w postaci jednego wskaźnika syntetycznego pozwala na liniowe porządkowanie obiektów, czyli zbudowanie rankingu gmin w ujęciu przestrzennym.

Otrzymane wartości wskaźnika syntetycznego dla gmin woj. podkarpackiego pozwoliły na dokonanie ich podziału na cztery zasadnicze grupy pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Tworząc grupy gmin o podobnym poziomie rozwoju, wykorzystano średnią arytmetyczną uzyskanych miar syntetycznych dla badanych gmin oraz odchylenie standardowe miary syntetycznej [Nowak 1990, s. 90]:

grupa I:	poziom wysoki
grupa II:	poziom średniowysoki
grupa III:	poziom średnioniski
grupa IV:	poziom niski

gdzie:

$\bar{s}rMS_i$ – wartość średnia miary syntetycznej

S_{MS} – odchylenie standardowe miary syntetycznej

3. Analiza wyników badań

W tab. 1 przedstawiono klasyfikację gmin wiejskich woj. podkarpackiego ze względu na osiągnięty poziom rozwoju społeczno-gospodarczego mierzony opracowanym wskaźnikiem syntetycznym.

Tabela 1

Liczba gmin zaliczona do poszczególnych grup w 2005 r. i 2014 r.

2005 r.			2014 r.			Zmiana pozycji gmin w latach 2005-2014
Grupa gmin	Nazwa gminy	Liczba gmin	Grupa gmin	Nazwa gminy	Liczba gmin	
I Poziom wysoki (0,419-0,355)	Trzebownisko, Medyka, Krasne, Krościenko Wyżne, Gorzyce, Białobrzegi, Żurawica, Dębica, Zarzecze, Orły, Besko, Łańcut, Wadowice Górne, Świlcza, Miejsce Piastowe, Żyraków, Mielec	17	I Poziom wysoki (0,548-0,443)	Trzebownisko, Medyka, Krasne, Krościenko Wyżne, Gorzyce, Białobrzegi, Dębica, Orły, Besko, Łańcut, Świlcza, Miejsce Piastowe, Żyraków, Mielec, Czarna k. Łańcuta, Ostrów, Solina, Korczyn	18	+1
II Poziom średniowysoki (0,349-0,305)	Rokietnica, Gać, Lutowska, Solina, Stary Dzików, Pawłosiów, Bukowsko, Komańcza, Czarna k. Łańcuta, Tryńcza, Przeworsk, Kamień, Markowa, Żołynia, Gawłuszowice, Iwierzyce, Chorkówka, Korczyn, Leżajsk, Wojaszówka, Cmolas, Czarna, Zarszyn,	39	II Poziom średniowysoki (0,438-0,390)	Cisna, Jarosław, Tryńcza, Pawłosiów, Żołynia, Horyniec-Zdrój, Jasienica Rosielna, Haczów, Chmielnik, Żurawica, Hyżne, Osiek Jasielski, Lutowska, Wojaszówka, Gać, Niwiska, Wadowice Górne, Chłopice, Markowa, Zarzecze, Krasiczyn, Bukowsko, Harasiuki, Krzeszów, Przeworsk, Czarna,	30	-9

2005 r.			2014 r.			Zmiana pozycji gmin w latach 2005-2014
Grupa gmin	Nazwa gminy	Liczba gmin	Grupa gmin	Nazwa gminy	Liczba gmin	
	Majdan Królewski, Cisna, Czermin, Zaleszany, Horyniec-Zdrój, Ostrów, Raniżów, Jasionica Rosielna, Adamówka, Chmielnik, Chłopice, Krzeszów, Jarosław, Wiązownica			Rokietnica, Wiązownica, Stary Dzików, Chorkówka		
III Poziom średnio-niski (0,305-0,259)	Grębów, Niwiska, Dębowiec, Haczów, Czarna, Grodzisko Dolne, Wiśniowa, Tarnowiec, Frysztak, Sanok, Skołyszyn, Lubaczów, Pysznica, Hylżne, Nowy Żmigród, Czudec, Wielopole Skrzyńskie, Roźwienica, Laszki, Kuryłówka, Dydnia, Jeżowe, Stubno, Zaklików, Jasło, Radymno, Przemyśl, Padew Narodowa, Dzikowiec, Radomyśl n. Sanem, Baligród, Bojanów	32	III Poziom średnio-niski (0,389-0,339)	Czudec, Komańcza, Leżajsk, Iwierzyce, Czermin, Rakszawa, Majdan Królewski, Zaleszany, Zarszyn, Jasło, Roźwienica, Kuryłówka, Wiśniowa, Sanok, Adamówka, Radomyśl n. Sanem, Przemyśl, Skołyszyn, Lubaczów, Cmolasa, Raniżów, Radymno, Tarnowiec, Grodzisko Dolne, Czarna, Krempana, Pysznica, Padew Narodowa, Grębów, Dydnia, Kamień, Baligród, Borowa, Gawłuszowice, Stubno, Lubenia, Laszki, Zaklików, Dębowiec, Wielkie Oczy, Dzikowiec, Domaradz, Frysztak, Nowy Żmigród	44	+12
IV Poziom niski (0,256-0,201)	Borowa, Niebylec, Olszanica, Dubiecko, Dynów, Jarocin, Krempana, Fredropol, Lubenia, Jodłowa, Brzyska, Krzywca, Tyrawa Wołoska, Osiek Jasielski, Wielkie Oczy, Bircza, Harasiuki, Domaradz, Nozdrzec, Jawornik Polski	20	IV Poziom niski (0,0337-0,292)	Wielopole Skrzyńskie, Bojanów, Krzywca, Jodłowa, Brzyska, Olszanica, Bircza, Fredropol, Nozdrzec, Dubiecko, Niebylec, Tyrawa Wołoska, Jeżowe, Jawornik Polski, Jarocin, Dynów	16	-4
Ogółem	–	108	ogółem	–	108	–

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując dane tab. 1, można zauważyć, że w 2005 r. poziom rozwoju społeczno-gospodarczego badanych gmin wiejskich mierzony wartością miary syntetycznej waha się od 0,201 do 0,419. Natomiast w 2014 r. jest wyższy, kształtując się od 0,292 do 0,548. Widać więc wyraźny wzrost tego wskaźnika syntetycznego w badanych latach.

Zauważa się, że najmniej gmin osiągnęło najwyższy poziom rozwoju (w 2005 r. było to 17 gmin, a w 2014 – 18 gmin). Spośród tej grupy, 3 gminy obniżyły swój poziom rozwoju, bowiem w 2014 r. znalazły się w grupie gmin o średniowysokim poziomie rozwoju. Drugą najmniej liczną grupą gmin była ta o niskim poziomie rozwoju. Cieszy to, że liczba gmin o tak niskim wskaźniku poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego w 2014 r. uległa zmniejszeniu do 16 (w 2005 r. było 20 gmin).

Niepokojące jest jednak zmniejszanie się liczby gmin w II grupie, czyli o średniowysokim poziomie rozwoju, a zwiększanie się liczby gmin w III grupie, czyli o średnio-niskim poziomie rozwoju. Grupa II zmniejszyła się o 9 gmin (z 39 w 2005 r. do 30 w 2014 r.). Z kolei grupa III zwiększyła się z 32 jednostek do aż 44 gmin. Dokonując dalszej analizy danych tab. 1 stwierdza się, że gminy, które posiadały korzystniejsze warunki lokalizacyjne, częściej pozostawały w grupach gmin o wyższym poziomie rozwoju lokalnego w badanych latach (nie obniżyły swojej pozycji).

W opracowaniu zaprezentowano także przestrzenne rozmieszczenie badanych gmin wiejskich woj. podkarpackiego w podziale na grupy według syntetycznego wskaźnika poziomu rozwoju lokalnego w 2014 r. (ryc. 1). Jak można zauważyć istotną rolę odegrał czynnik lokalizacyjny, a więc położenie danej gminy w strefie oddziaływania ośrodków miejskich. Gminy z grupy I o wysokim poziomie rozwoju lokalnego są w większości położone w obrębie Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego (strefa oddziaływania miasta Rzeszowa). Grupa II o poziomie średnio-wysokim obejmuje gminy położone w strefach podmiejskich (np. miasta Mielca, Dębicy, Krosna, Przeworska, czy Jarosławia). Pozostałe dwie grupy, czyli III i IV o średnio-niskim i niskim wskaźniku syntetycznym leżą w większej odległości od miast (wyjątkiem są gminy, które wykształciły inne funkcje pozarolnicze, np. turystyczną).

Należy wnioskować, że centra miejskie odgrywają rolę swoistego *motoru napędowego* dla sąsiadujących z nimi gmin. Potwierdzeniem tych wyników są m.in. badania przeprowadzone przez J. Rowińskiego w 2004 r. [Zawierucha 2012, s. 66]. W ekspertyzie opracowanej dla Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej upatrywał szans rozwoju społeczno-gospodarczego gmin przez położenie w pobliżu miast niezależnie od ich wielkości.

Podsumowanie

Obszary wiejskie w Polsce definiowane są w sposób administracyjny jako tereny zlokalizowane poza granicami miast. Nie można jednak mówić o ich homogeniczności, co potwierdzają przeprowadzone badania. Wykazały one bowiem znaczne

zróźnicowanie osiągniętego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego mierzonego wskaźnikiem syntetycznym w skali województwa. Wysoki poziom rozwoju społeczno-gospodarczego charakteryzuje gminy wchodzące w skład Rzeszowskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz te, w których rozwinęła się funkcja turystyczna np. Solina, Cisna, Lutowiska czy Bukowsko (poziom średnio-wysoki).

Ponadto w prezentowanym opracowaniu wykazano, że na poziom rozwoju obszarów wiejskich największy wpływ mają duże ośrodki miejskie (zwłaszcza Rzeszów), pełniące funkcje ośrodków centralnych względem otaczających je terenów wiejskich oraz mniejsze ośrodki miejskie stanowiące często lokalne centra rozwoju dla sąsiadujących z nimi wsi. W miastach od wieków koncentruje się ludność ze swoją złożoną strukturą społeczną i zawodową, rozwija się infrastruktura i dostępność komunikacyjna.

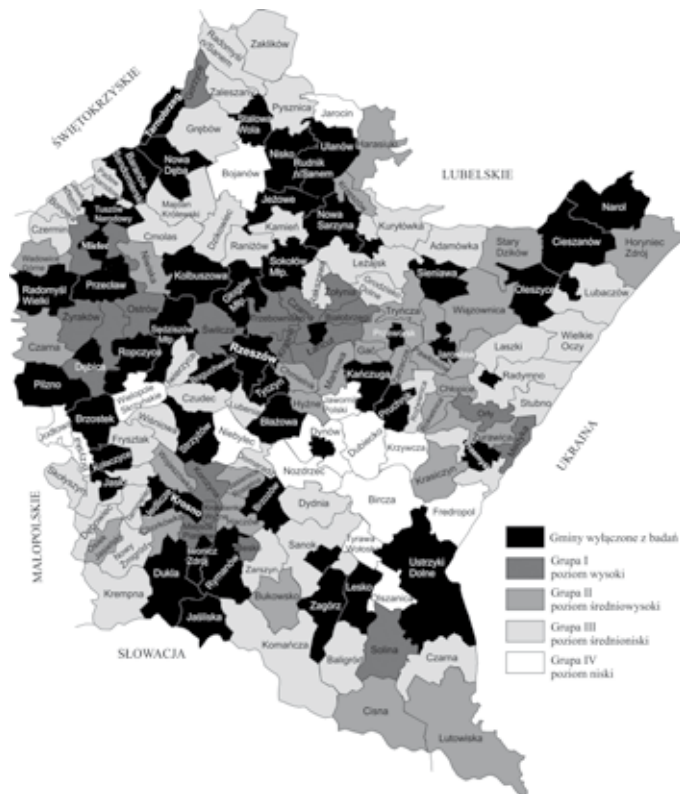
W wielu gminach wiejskich wciąż dominuje funkcja wyłącznie rolnicza, choć kryzys, jaki dotknął rolnictwo w latach 90. zahamował rozwój obszarów monofunkcyjnych i stał się przyczyną ich znacznego zubożenia i degradacji. Mimo to, niektórzy autorzy właśnie w tych słabościach upatrują możliwości rozwoju gmin, bowiem niska efektywność i tradycyjny charakter produkcji nie zdegradowały środowiska, a to stwarza dogodne warunki do rozwoju agroturystyki, działów specjalnych produkcji rolnej, żywności ekologicznej [Herbst 2006, s. 6].

Jak pokazują przeprowadzone badania, gminy wiejskie woj. podkarpackiego położone w oddaleniu od ośrodków miejskich nie wykształciły istotnych dla ich rozwoju funkcji pozarolniczych.

Współcześnie, jednym z głównych celów polityk zarówno krajowych, regionalnych, jak i lokalnych prowadzonych wobec obszarów wiejskich jest wzrost ich wielofunkcyjności. Proces ten polega na inicjowaniu i rozwijaniu pozarolniczych funkcji wynikających z uwarunkowań zarówno zewnętrznych (np. położenie względem ośrodków miejskich), jak i wewnętrznych (np. uwarunkowania przyrodnicze, kapitał ludzki, czy efektywność władz lokalnych) [Brańka 2015, s. 362-370]. W założeniach ten kierunek rozwoju wynika z przeciwdziałania gospodarczej zapaści i marginalizacji wsi, przez pobudzanie przedsiębiorczości i aktywności lokalnej poza rolnictwem. Dla obszarów wiejskich oddalonych od ośrodków miejskich ważna jest identyfikacja i odpowiednie wykorzystanie posiadanych zasobów. Można wymienić wykształconych i zmotywowanych mieszkańców, zasoby naturalne, atrakcyjne położenie, dobrą sieć transportową, dostęp do rynków zbytu. Ważne jest też stworzenie odpowiedniego klimatu do rozwoju działalności gospodarczej.

Przedstawione wyniki badań dotyczące identyfikacji gmin o wyższym czy niższym poziomie rozwoju lokalnego są niezbędne do programowania polityki rozwoju obszarów wiejskich, czy ewaluacji samorządowej polityki rozwoju. Mogą zostać wykorzystane do diagnozy społeczno-gospodarczej danego terytorium, oceny efektów polityki rozwoju poszczególnych gmin, jak i być inspiracją dla działań prowadzonych przez władze lokalne. Wymienić należy np. możliwość pozyskiwania środków finansowych

dla swojego rozwoju pochodzących z funduszy europejskich. Mają one istotne znaczenie dla poprawy poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek przestrzennych [Grzebyk 2012, s. 148-163; Stec 2012, s. 112-122].

Ryc. 1. Podział gmin wiejskich woj. podkarpackiego na grupy według syntetycznego miernika poziomu rozwoju lokalnego w 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne.

Literatura

- Bański J., Czapiewski K. Ł., 2008, *Ekspertyza. Identyfikacja i ocena czynników sukcesu społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich*. IGiPZ PAN, Warszawa.
- Brańka P., 2015, *Zróżnicowanie rozwoju obszarów wiejskich w woj. małopolskim*, [w:] *Gospodarowanie przestrzenią miast i regionów-uwarunkowania i kierunki*, T. Kudłacz i P. Lityński (red.). Studia KPZK PAN, t. CLXI, Warszawa.

- Brol R., 1998, *Rozwój lokalny – nowa logika rozwoju gospodarczego*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*. Prace Naukowe AE we Wrocławiu, nr 785, Wrocław.
- Chrzanowska M., Drejerska N., 2016, *Ocena rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa mazowieckiego z wykorzystaniem analizy wielowymiarowej*. Wiadomości Statystyczne, nr 6.
- Grzebyk M., 2012, *Miejsce i znaczenie środków unijnych w zarządzaniu gminą*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Wpływ funduszy unijnych na działalność gospodarczą*, M. G. Woźniak i R. Fedan (red.). z. 27, Wyd. UR w Rzeszowie, Rzeszów.
- Hellwig Z., 1981, *Wielowymiarowa analiza porównawcza i jej zastosowanie w badaniach wielocechowych obiektów gospodarczych*, [w:] *Metody i modele ekonomiczno-matematyczne w doskonaleniu zarządzania gospodarką socjalistyczną*, W. Welfe (red.). PWE, Warszawa.
- Herbst K., 2006, *Czy ekonomia społeczna wspomogł rozwój lokalny? „Ekonomia Społeczna Teksty”*.
- Nowak E., 1990, *Metody taksonomiczne w klasyfikacji obiektów społeczno-gospodarczych*. PWE, Warszawa.
- Panek T., 2009, *Statystyczne metody wielowymiarowej analizy porównawczej*. Wyd. SGH, Warszawa.
- Parysek J. J., 2001, *Podstawy gospodarki lokalnej*. Wyd. Nauk. UAM, Poznań.
- Stec M., 2011, *Uwarunkowania rozwojowe województw w Polsce – analiza statystyczno-ekonometryczna*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania sprawnego działania w przedsiębiorstwie i regionie*, M. G. Woźniak, R. Fedan (red.). z. 20, Wyd. URZ, Rzeszów.
- Stec M., 2012, *Ocena pozyskiwania funduszy pomocowych Unii Europejskiej w województwie podkarpackim*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Wpływ funduszy unijnych na działalność gospodarczą*, M. G. Woźniak, R. Fedan (red.), z. 27, Wyd. UR w Rzeszowie, Rzeszów.
- Zawierucha S., 2012, *Struktura funkcjonalna gmin wiejskich a możliwości ich rozwoju*. Wyd. UE we Wrocławiu, Jelenia Góra.
- Zioło M., 2011, *Metody ilościowe w analizie i prognozowaniu rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*, A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło (red.). Wyd. CH Beck, Warszawa.